

РОЗРОБКА БАКТЕРІАЛЬНОЇ ТЕСТ-СИСТЕМИ ДЛЯ ПЕРВИННОГО СКРИНІНГУ РЕЧОВИН З ПОТЕНЦІЙНОЮ ПРОТИПУХЛИННОЮ АКТИВНІСТЮ

Перерва Т. П., Дворник А.С., Можилевська Л.П., Кунах В.А.

Інститут молекулярної біології і генетики НАН України, Київ, Україна

Тестування препаратів на протипухлинну активність передбачає використання, як правило, лабораторних тварин та культур клітин ссавців, що визначає складність та високу фінансову вартість необхідних досліджень. Тому важливим є подальший пошук і розробка нових та дешевих тест-систем, використання яких дозволяло б проводити первинний скринінг великої кількості речовин за короткий час з подальшим їх дослідженням у класичних тест-системах.

Метою роботи був аналіз придатності описаного нами раніше MS2-індукованого мутанта *E.coli* Lys-23 [1, 2] для швидкого первинного скринінгу речовин з антипухлинною активністю. Пропонований мутантний штам характеризується вищою швидкістю росту та ділення порівняно з клітинами дикого типу *E.coli* 3000, підсиленням цієї різниці на збіднених середовищах, зміною морфології клітин, зміною структурної та функціональної організації мембран та оболонки, збідненням антигенної структури, збереженням основних функцій генетичного апарату, що в сукупності з іншими ознаками відповідає формальним ознакам трансформованої клітини еукаріот. Така подібність дозволяє припустити, що мутантні клітини *E. coli* Lys-23 можуть виявитися чутливішими, ніж клітини дикого типу *E. coli* 3000, до інгібуючого впливу сполук, для котрих вже встановлена протипухлинна активність. Такий результат міг би стати передумовою для подальшого вивчення чутливості мутантного штаму до протипухлинних засобів з відомим механізмом дії та розробки бактеріальної тест-системи для широкого скринінгу речовин різного походження на наявність протипухлинної активності.

У роботі вивчали чутливість дикого та мутантного штамів до двох груп екстрактів:

1) для яких показана наявність протипухлинної активності – екстракт рододендрона жовтого *Rhododendron luteum* L. (*R. luteum*), люб'язно наданий Дзюбою О.І. (Національний Ботанічний сад ім. М.М.Гришка НАН України), екстракти біомаси культивованих клітин женьшеня справжнього *Panax ginseng* C. A. Mey. (*P. ginseng*) та родіоли рожевої *Rhodiola rosea* L. (*Rh. rosea*); екстракт натурального кореня родіоли рожевої *Rh. rosea* нат. [3-6] (відділ генетики клітинних популяцій Інституту молекулярної біології і генетики НАН України).

2) для яких антипухлинна активність не показана – екстракти біомаси культивованих клітин полісціасу папоротелистого *Polyscias filicifolia* Bailey (*P. filicifolia*) та унгернії Віктора *Ungernia victoris* Vved. ex Artjuschenko (*U. victoris*) (відділ генетики клітинних популяцій Інституту молекулярної біології і генетики НАН України).

Встановлено, що екстракти біомаси клітин *P. filicifolia* та *U. victoris* не пригнічують росту клітин *E. coli* ні дикого, ні мутантного типу і навіть виявляють стабільну тенденцію до посилення росту обох штамів, хоча цей ефект і не досягав достовірного рівня.

У той же час екстракт *R. luteum*, який у широкому діапазоні концентрацій (1-10%) не виявив достовірного впливу на ріст клітин дикого типу, у цих же дозах інгібував ріст мутантної культури на декілька порядків.

Екстракт *Rh. rosea* інгібував ріст клітин обох типів у високих концентраціях (20 та 40%), не впливав на їх ріст у низьких дозах (3 та 5%) і демонстрував чітку вибірккову дію у концентрації 10% – дещо посилював ріст клітин дикого типу та значно пригнічував ($11,89 \pm 3,45\%$ залишкового росту) ріст мутантних клітин.

Екстракт *P. ginseng* у діапазоні доз 2,5-10% практично не впливав на ріст обох культур, у дозі 14% пригнічував його однаковою мірою, а у концентрації 20% демонстрував вибірккову дію – сильне інгібування росту

мутантних клітин ($12,2 \pm 3,49\%$ залишкового росту) на тлі достовірно слабшого інгібування росту клітин дикого типу ($54,33 \pm 7,37\%$ залишкового росту).

Отже, випробувані рослинні препарати з відомою антиканцерогенною активністю зберігають свою вибіркочу дію і у бактеріальній системі *E. coli* дикого та мутантного типів, демонструють чітку індивідуальну залежність від дози і за своєю інгібуючою активністю можуть бути розташовані в послідовності *R. luteum* > *Rh. rosea* > *P. ginseng*.

Таким чином, описана нами бактеріальна система виглядає перспективною для її розробки як тест-системи, придатної для скринінгу сполук рослинного, а можливо й іншого походження, на наявність у них потенційної протипухлинної активності, що реалізується не на організмовому, а на клітинному рівні, з паралельною реєстрацією відсутності або низького рівня токсичності для нормальних клітин.

1. Перерва Т.П., Малюта С.С. Система MS2-індуцированных мутантов *E.coli* по F-фактору // В кн.: Молекулярная биология. – 1984, вып.38. – С.81-90.
2. Pererva T.P. Some properties of MS2-induced bacterial mutants // Биополимеры и клетка. – 1998. – т. 14, № 3. – С. 231-237.
3. Дзюба О.І., Головка Е.А. Сапоніни рододендрона жовтого та їх біологічна активність // Физиология и биохимия культурных растений. – 2000. – т. 32, № 6. – С. 469-473.
4. Беспалов В.Г., Лимаренко А.Ю., Давыдов В.В., Войтенков В.О., Молоковский Д.С., Овсянников А.И., Слепян Л.И., Александров В.А., Миронова Л.В., Сацыперова И.Ф. Антикканцерогенные и противоопухолевые свойства препаратов из биомассы *Panax ginseng* С.А. Меу и его германий-селективных штаммов // Раст. ресурсы. – 1993. – Т. 29, вып. 4. – С. 1-13.
5. Бочарова О.А., Серебрякова Р.В. Испытание препаратов растительного происхождения для профилактики и нетоксической терапии онкологических заболеваний на экспериментальных моделях // Вестник РАМН. – 1994. – № 2. – С. 52-55.
6. Бочарова О.А., Фигурин К.М., Серебрякова Р.В., Филиппова Т.Г., Барышников А.Ю. Коррекция препаратом *Rhodiola rosea* адгезии клеток уротелия и иммунного статуса у больных поверхностным раком мочевого пузыря // Иммунология. – 1994. – № 1. – С. 51-54.